

Antoniterklosteret i Præstø.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Det nævnte Kloster har allerede tidligere været Gjenstand for nogen Opmærksomhed i dette Tidsskrift, i det J. F. Fenger i Kirkehist. Saml. II, 96—106, paa sin livlige Maade meddelte adskilligt om Antoniterordenen i Almindelighed og Præstø Kloster i Særdeleshed; men han kom dog til det Resultat, at »man veed kun lidt, som kan oplyse dets Historie«. Den samme Bemærkning gjentoges af Trap i hans Danmarks Beskrivelse (2. Udg. III, 454). Nu — det skal indrømmes — Materiale til en meget indgaaende Skildring af Klosters temmelig kortvarige Historie har man vel ikke; men saa fattigt, som Fenger mener, staar det dog ikke til. Ved omhyggelig at samle de bevarede Efterretninger er det dog forholdsvis ikke saa lidt, man kan faa frem, og mulig vil der være et og andet endnu at finde.

Det er noksom bekjendt, at Præstø Kloster var en Aflægger af Morkjær i Angel, ligesom dette af Tempsin i Meklenborg, og saa videre, indtil der naaes op til Moderstiftelsen, S. Antonius-Klosteret ved Vienne i Sydfrankrig. Vi skulle ikke her opholde os ved disse Klosters Forhistorie, der alt er omtalt af Fenger, men kun berøre, at Morkjær Kloster i Slutningen af det 14de Aarhundrede var anlagt i den skovrigste Del af Angel, i Bøl Sogn¹⁾.

¹⁾ Chr. Kuss, Das vormalige Kloster der Antonierherren zu Morkirchen in Angeln (Staatsbürg. Mag. IX, 437—45). Jensen, Schlesw.

Efter at Antoniter-Munkene havde faaet fast Fod her, gik de ud i videre og videre Kredse for at indsamle Gaver til deres Kloster, og i Tidens Løb fik dette ikke ubetydeligt Jordegods og anden Ejendom¹⁾. Skjønt Munkene undertiden kaldes Chorherrer af S. Augustins Orden, regnedes deres Konvent dog blandt Tiggerklostrene og havde derfor ikke, som Herreklostrene, nogen Repræsentation paa de slesvig-holstenske Landdage²⁾. Forstanderen for Klosteret kaldtes sædvanlig Præceptor, Mester, Bedigher (Gebieten).

Fra Tiden henimod Middelalderens Slutning have vi flere Vidnesbyrd om, hvor langt Klosteret udstrakte sine Fangearme. Højt op i Nørre-Jylland og sikkert ogsaa til Øerne gik S. Antonii Klosters Bud. I Kirkerne holdt de Messe, hvor de kunde faa Lejlighed dertil³⁾, og optog Mænd og Kvinder i deres Broderskab.

Du skalt Flæsk til Mordker giffue,
For de skulle dig i Brøderskab skriffue.

Saaledes hedder det i Historien om Peder Smed og Atzer Bonde⁴⁾. I de vigtigste Kjøbsteder søgte Munkene at erhverve Huse, hvor deres Udliggere kunde have Tilhold, medens de terminerede i Omegnen⁵⁾, og hvor de kunde opsamle Udbyttet af deres Tiggerier, for siden at transportere det til Skovtykningerne i Angel, for saa vidt der ikke gaves Lejlighed til at omsætte det i Mynt, der var lettere at føre end Smør, Ost og andre Fødevarer. — An-

Holst. Kirchenhistorie II, 72—3. Regesta dipl. Dan. 2 Ser. I, Nr. *7504. Petrus Barlonis nævnes her som den første Forstander for Morkjær Kloster.

¹⁾ Diplomatarium Monasterii Morkerchensis S. Antonii (Westphalen, Monumenta ined. Germ. IV, 3387—3403).

²⁾ Falck, Privatrecht II, 208.

³⁾ Se Kirkehist. Saml. 3. R. III, 237—8.

⁴⁾ Kirkehist. Saml. II, 377. Jvfr. Ny kirkehist. Saml. V, 742 f. Et Brev af 1468 om Optagelse af et Par Ægtefolk i Klosterets Broderskab findes i Kirkehist. Saml. II, 387 f.

⁵⁾ I Hist. om Peder Smed omtales saaledes en Antoniter fra Morkjær, der havde Bolig i Aalborg (Kirkehist. Saml. II, 342 f.).

gaaende det hjemlige Samliv mellem Munkene i Morkjær er der opbevaret et interessant Dokument i de af Biskop Godske Ahlefeldt 1510 stadfæstede Statuter for deres Kalent-Broderskab, som vi dog kun skulle nævne, skjønt det kan findes rimeligt, at Munkene i Præstø have haft det paa lignende Maade indbyrdes¹⁾.

En vigtig Støtte for Munkene i Morkjær havde Christian I og hans Dronning været; og denne Konge skyldes det, at de fik fast Fod i Sjælland. Thi i Aaret 1470 afstod han den under Kronens Patronat staaende Frue Kirke i Præstø med tilhørende Præstegaard til dem, for at de ved denne kunde grundlægge en Filial af Morkjær. Af Kongens Gavebrev, der er udstedt paa Dansk i Segeberg 17. September 1470, have vi neppe mere end følgende plattyske Udtog:

»König Carsten den I. gift den Anthonier Heren in Closter Morkerk de Kerke Prestoe in Seland a. 1470, in Dänischer Sprache, dat. in Castro Segeberg II Feria proxima post exalt. S. Crucis a. 1470, ad mandatum Dn. Regis«²⁾.

Noget nærmere om Overdragelsen erfares imidlertid af andre endnu bevarede Breve, hvorved Kongens Gave stadfæstes og Præstø Kirkes Forhold til Morkjær Kloster bestemmes. Først da Biskop Oluf Mortensens Brev af 5. Juni 1470, hvoraf det fremgaar, at den hidtilværende Sognepræst i Præstø, Hr. Martin van Lancken, havde resigneret, og at Overdragelsen skete til Hr. Poul Winter, Præceptor for S. Antonii Hus i Morkjær, og hans Efterfølgere. Biskoppens Samtykke var knyttet til den Betingelse, at Menigheden i Præstø ikke led noget Skaar i sin sæd-

¹⁾ Statuta fraternitatis Kalendarum Corporis Christi in Morker. Orig. paa Pergament i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 1492 d. 4to. Desværre mangle de sidste Blade, og de fattedes ogsaa, da O. H. Møller midt i forrige Aarhundrede leverede en Udgave af Statuterne i Dänische Bibliothek VIII, 189 ff.

²⁾ Westphalen, Monumenta inedita. IV, 3403.

vanlige Gudstjeneste og Sjælerøgt, og at Biskoppens og Kapitlets Rettigheder forbleve ubeskaarne¹⁾.

Skjønt Sagen vistnok derved faktisk var bragt i Orden, havde den dog endnu mange Formaliteter at gennemgaa. Navnlig maatte Pavens Stadfæstelse erhverves. Dette skete under den Form, at Pave Sixtus IV. ved en Bulle af 10. April 1473 overdrog Ærkedegnen i Slesvig, Licentiat i Kirkeloven Conradus Conradi, nøje at undersøge hele Forholdet, og hvis der ikke fandtes noget deri stridende mod tidligere Pavebreve eller andres vel erhvervede Rettigheder, og hvis Menighedens Sjælepleje ogsaa fremdeles kunde agtes tilstrækkelig sikret, da at afsige en retslig Kjendelse til Stadfæstelse af Præstø Kirkes Forening med og Inkorporation i S. Antonii Hus i Morkjær.

I Henhold til denne pavelige Bemyndigelse indkaldte Ærkedegnen med sædvanligt Varsel alle, af hvad Stand de maatte være, som kunde have noget at indvende mod den omtalte Forening, idet han lod bekendtgjøre baade i Præstø Kirke og i Roskilde Domkirke, at hvem der maatte have noget at sige derimod, skulde møde eller lade møde for hans Domstol til en bestemt Tid. Den 23. Februar 1474 blev da i Omgangen i Slesvigs Domkirke Kjendelsen afsagt. En Indsigelse, i Form af et Notarialinstrument, udstedt af tvende offentlige Notarer, Birger Pedersen af Lunds og Johannes Frost af Odense Stift, synes at være indkommen; men da ingen mødte for personlig at hævde Rigtigheden af de fremførte Indvendinger, nedlagde den ovennævnte Præceptor for Morkjær Kloster, Hr. Povl Winter, Paastand om Afvisning, der blev tagen til Følge. Derpaa blev Kongens Gavebrev og den roskildske Biskops Stadfæstelse deraf fremlagte, og efter at disse Dokumenter paa

¹⁾ Se Tillæget, Nr. 1. Ved Dateringen af dette Brev er der den Mærkelighed, at den er tidligere end den paa Kongens ovennævnte Brev. Da Biskoppen udtrykkelig stadfæster Kongens Gave, maa denne faktisk være foregaaet før Udstedelsen af det omtalte Brev.

lovformelig Maade vare undersøgte af Dommeren og tvende tilkaldte Notarer og erklærede for ægte, saa kjendtes for Ret, at disse Breve, hvorved Præstø Kirke med tilliggende annekteredes til Morkjær Antoniterkloster, i alle Dele skulde staa ved Magt, og derom udstedtes da et Notarialinstrument paa sædvanlig Vis¹⁾.

Skjønt Tilvejebringelsen af den retslige Anerkjendelse af Præstø Kirkes Forening med Morkjær saaledes havde taget næsten fire Aar, saa er det dog rimeligt, at Overførelsen af Munke til Præstø alt længst havde fundet Sted, og at en Klosterbygning var opført eller dog var under Opførelse, inden den endelige Kjendelse faldt. Dette gjøres bl. a. sandsynligt ved den Omstændighed, at allerede Jørgen Gøye i sit Testament af 14. Juni 1474, ved Siden af Gaver til mangfoldige andre Kirker og Kloster, ogsaa har tillagt »Sancti Anthonii Closter i Præstøw« 10 Mark²⁾. Snart se vi ogsaa, at Klosteret søgte at skaffe sig Indtægt ved i sit Broderskab at optage Personer, som ønskede at delagtiggjøres i dets gode Gjerninger. Man har nemlig fra 1476 et saadant Brødreskabsbrev for en vis Markvard Nielsen, udstedt af Præsten Johannes Andreae (Jens Andersen), »Procurator« paa Præstø S. Antonii Huses Vegne³⁾. — En af de tidligste Gaver til Klosteret af faste Ejendomme var maaske den Donation, hvorved Fru Ingerd Bille henlagde en Gaard i Øllerup i Flakkebjerg Herred dertil, hvorfor hun betingede sig to sjungne Messer hver Uge, idet hun dog forbeholdt sig eller sine Arvinger Ret til at tage Godset tilbage, hvis »Klosteret ej blev i Præstø, men afbrødes og førtes udenlands⁴⁾«.

Spørge vi, hvorfor Morkjær Kloster anlagde Filialen i Præstø, da kan Svaret neppe blive tvivlsomt. Øjemedet

¹⁾ Dette findes meddelt ndf. som Tillæg Nr. 2.

²⁾ Danske Mag. VI, 128.

³⁾ Dette Brev findes meddelt ndf. som Tillæg Nr. 3.

⁴⁾ Ny kirkehist. Saml. VI, 269 ff.

synes væsentligt at have været fiskalt, eller beregnet paa at forøge Morkjær Klosters Indtægter og at lette Antoniter-munkenes Terminering eller Tiggergang over hele Landet. Dette bekræftes ved et Brev af 9. Juni 1480, hvorved Peder Jensen, Procurator og Provisor for S. Antonii Hus i Præstø, forpligter sig og sine Eftermænd til aarlig at yde Hr. Povl Winter, Præceptor og Mester for S. Antonii Hus i Morkjær, 15 rhinske Gylden og 30 Læster Sæd, dog med Lettelse i de 3 første Aar, »fordi al Begyndelse er svær«. Som en Slags Indfæstning skulde han desuden betale 200 Mark lybsk, der skulde erlægges til en Borger i Lybek¹⁾. Da 30 Læster Sæd, hvis derved menes Byg, beløber sig til omtrent 1440 Tønder (i Rug noget mindre), saa ser man, at »Huset« i Præstø var en meget god Malkeko for Morkjær. Da den ovennævnte Forstander for Klosteret i Præstø, Hr. Peder Jensen, siden synes at have gjort Mine til at afkaste Aaget, forstod Præceptoren i Morkjær, oft-nævnte Hr. Povl Winter, i Tide at tømme ham, saa han i Oktober 1485 ved et retsligt Dokument maatte underkaste sig og erkjende, at Huset i Præstø var afhængigt af det i Morkjær, skyldte det Lydighed og den fastsatte aarlige Afgift²⁾.

I dette Dokument omtales det udtrykkelig, at Munkene i Præstø særlig havde den Opgave at tigge (»petitiones consvetæ« hedder det i Brevet) i Lunds og Roskilde Stifter. For at lette dette Arbejde erhvervede de faste Ejendomme i Stifternes tvende Hovedbyer, Malmø og Kjøbenhavn, og muligvis ogsaa paa andre Steder. Fra Aaret 1498 haves der et Magæskifte mellem Hr. Peder Jensen, »Prior i S. Antonii Kloster i Præstø«, og Kjøbenhavns Magistrat, hvorved Klosteret søgte at afrunde en Ejendom ved Jermers Gab i Kjøbenhavn, som afdøde Borgmester Jep Clausen i

¹⁾ Brevet er meddelt ndf. som Tillæg Nr. 4.

²⁾ Brevet er meddelt ndf. som Tillæg Nr. 5.

sin Tid havde skjænket det¹⁾. Her fik de terminerende Munke dog, som det synes, ikke deres Bolig, men i en anden Ejendom, Klosteret havde erhvervet, i lille Pilestræde, der siden efter dem fik Navnet Antonistræde, som Gaden endnu hedder. Om Klosterets Hus i Malmø skal der senere tales.

Selvfølgelig lader det sig ikke gjøre at opregne de forskellige Gaver, som tilflød Præstø Kloster. Som Exempel kan dog nævnes, at Kristiern Daa i sit Testament 1501 skjænkede det 4 Lod Sølv²⁾, og at Fru Sidsel Lunge i sin sidste Villie 1503 tillagde det 2 Pund Korn, halvt Rug og halvt Byg³⁾. Af større Betydning var det, at Kong Hans 1504 henlagde Beldringe Kirke under S. Antonii Kloster i Præstø. Munkene havde altsaa for Fremtiden Ret til at oppebære Indtægterne af Kirken og Præstegaarden mod at holde Kirken vedlige og sørge for, at Gudstjeneste afholdtes paa sædvanlig Vis. Men Sognets Beboere mistede uden Tvivl det Gode, at have en Præst boende hos sig, og maatte nøjes med en vandrende Munk. Angaaende Overdragelsen har Klosterets Forstander, Hr. Peder Madsen, udstedt et Brev, hvori han lover, at Gudstjenesten ikke skulde blive forsømt, og forpligter Brødrene til at afholde en ugentlig Messe og tvende aarlige Begjængelser for Kongens og hans Slægtningses Sjælefred⁴⁾.

Vi vide ikke, om der kan lægges nogen Vægt paa, at Hr. Peder Madsen⁵⁾ i dette Brev kalder sig Præceptor, hvilket ellers var den Titel, Forstanderen i Morkjær bar, særlig om det kunde tyde paa, at Klosteret i Præstø havde

¹⁾ Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I, 250 ff.

²⁾ Rørdam, Kbhvns Kirker og Klostere, Tillæg, S. 131. Nielsen, Kbhvns Diplom. I, 270.

³⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. I, 554.

⁴⁾ Brevet findes meddelt ndf. som Tillæg Nr. 6.

⁵⁾ Denne og Hr. Niels Holtze (o: Holstener ell. Slesviger) nævnes som nærværende ved Afslutningen af det overfor nævnte Mageskifte af 1498, men dengang var han endnu kun »Broder« i Præstø Kloster (Kbh. Dipl. I, 250).

faaet en større Uafhængighed. Men Brevet yder os Materiale til at berigtige en Tradition, som fra en ældre Tid har forplantet sig til vore Dage og er udtrykt saaledes hos Trap (2 Udg. III, 454): »Klostret skal først have ligget ved Beldringe i Baarse Herred, hvor Herregaarden af samme Navn nu er beliggende, men siden være forflyttet til Præstø«. — I Beldringe har aldrig været noget Kloster; men fra Aaret 1504 af har Sognet altsaa haft Munke til at betjene Præsteembedet, medens Beldringe tidligere var et frit Pastorat¹⁾.

Fenger har i sin Tid i dette Tidsskrift (K. S. II, 104 f.) meddelt et Brev, udstedt 1511 af Johannes Christerni (Jens Christensen), der kalder sig Kannik af S. Antonii Kloster i Vienne Stift af S. Antonii Orden og Procurator for samme Ordens Hus i Præstø, ved hvilket han optager den bekjendte Hr. Anders Billes Hustru, Fru Pernille Krognos, i Ordenens Broderskab, delagtiggjør hende i alle de gode Gjæringer, der øvedes i dens 365 Klostere, og tilsiger hende en betydelig Aflad. En af Fenger allerede fremdragen Ytring i dette Brev minder om, at Antoniterklostrenes oprindelige Opgave var at pleje de ulykkelige, der vare hjemsøgte af den saakaldte Helvedesild, eller vare vanføre og berøvede deres Lemmers Brug. Om nogen saadan menneskekjærlig Virksomhed har fundet Sted i Præstø, maa vi lade staa hen. Hverken der eller i Morkjær have vi fundet sikre Spor deraf. Og rimeligvis er det gaaet denne Orden som saa mange andre, der i deres første Begyndelse kunne have haft en vis Berettigelse i særlige Tidsforhold, men senere blev en temmelig »unyttig Byrde for Jorden«. Et ret mærkeligt Vidnesbyrd om den Fordærvelse, som havde indsneget sig i Præstø Kloster, finde vi deri, at nogle af Munkene derfra imod Forstanderens Villie havde

¹⁾ Der haves et Brev fra 1369 udstedt af »Andreas Johannis, Rector ecclesiæ Beldringe«. I det underhængende Segl staar: S' Andree Jøns[son Sa]cerdotis. (Henry Petersen, Danske gejstlige Sigiller).

forladt Klosteret og slaaet sig ned i Kjøbenhavn, formodentlig fordi Hovedstadens Tilløkkelser havde draget dem. Da Kong Hans nu paa en Rejse var kommen til Præstø Kloster, fik Prioren, som Forstanderen paa den Tid kaldtes, Kongen til 6. Maj 1512 at udstede en Befaling til Eske Bille, Embedsmand paa Kjøbenhavns Slot, om at han med sine Svende skulde være Prioren behjælpelig til at faa Hold paa disse løse Fugle og lade dem føre tilbage til deres Kloster¹).

Da nu Reformationsbevægelsen ikke mange Aar efter begyndte at ytre sig, viste dens Virkning sig snart deri, at Gaverne til Klosteret ikke indkom saa rigelig som tidligere, og at Munkene derfor bleve nødte til at sælge eller pantsætte Klosterets faste Ejendomme. Fra 1527 have vi saaledes et Brev, hvorved Erik Daa, Kannik i Lund, tilstaar at have i Pant af Mester Hans Atzersen, Prior og Forstander for S. Antonii Kloster i Præstø, og Brødrene sammesteds en Gaard i Malmø for 200 Mark danske Penge²).

Den sidste Gave, vi vide, der er tilfalden Klosteret i Præstø, var den, hvormed Biskop Lage Urne 1529 i sit Testament betænkte det³). Den bestod af 1 Pund (o. 4 Tdr.) Malt, ligesaa meget Mel, samt 1 Td. Smør, og var vistnok en meget behagelig Forsyning for det tomme Forraadskammer, men kunde dog ikke hindre Nøden i senere at indstille sig. 1532 maatte Hr. Rasmus Lauritsen, Klosterets daværende Tilsynsmand eller Prior, »for den Trang og Nød«, som var kommen over Klosteret, afhænde dets Gaard i Lille Pilestræde i Kjøbenhavn til Hr. Henrik Gøye, Lensmand paa Vordingborg Slot⁴). Omtrent ved samme Tid solgte den fornævnte Prior en Klosteret tilhørende Gaard i Øllerup (nu Ollerup) i Vallensved Sogn til Hr. Anders

¹) Danske Mag. 4. R. II, 331.

²) Brevet er meddelt ndf., Tillæg Nr. 7.

³) Danske Mag. 3. R. III, 215.

⁴) Brevet findes meddelt ndf. som Tillæg Nr. 8.

Bille til Søholm. I et senere Vidne om dette Salg udtales, at det var almindelig bekjendt, »at baade det Gods, som Hr. Rasmus Lauritsen, som den Tid var Prior og Forstander, og Mester Hans Atzersen, som var Klosterets Prior før ham, solgte og afhændede af Klosterets Gods, Klenodie og andet, det vare de aabenbar nødte til af stor Trang, som de havde for Mad, Øl og andet, som behøvedes til at opholde Præsterne og Brødrene med i Klosteret; »for Almuen var dennem den Tid ikke saa villig at hjælpe, som de i Fortiden havde været«¹⁾.

Roskilde Stifts daværende Biskop, Joachim Rønnov, tog ikke i Betænkning at benytte sig af Klosterets Forlegenhed til for godt Kjøb at komme i Besiddelse af en Del af dets levnedes Jordegods og Ejendom. I et senere Vidnesbyrd derom, dat. Præstø 29. Juli 1535, udtale Peder Clausen, Morten Jensen, Anders Andersen og Laurits Pedersen, Præster og Konventsbrødre i S. Antonii Kloster i Præstø, at det var dem fuldt vitterligt, at hæderlig Mand, afdøde Hr. Rasmus Lauritsen, som var Prior i Klosteret, før en Tid siden, med menige Konventsbrødres Samtykke havde til Hr. Joachim Rønnov, Electus til Roskilde, og hans Naades Arvinger afhændet 2 Gaarde i Øllerup i Val lensved Sogn, 1 Gaard i Ørevindinge i Kastrup Sogn, samt en øde Jord med nogen føje Bygning ved Jermers Gab i Kjøbenhavn. Paa dette Gods havde de ovennævnte Klostermænd givet Biskoppen deres Konvents aabne beseglede Brev, »og kjendtes derfor os og vort Kloster at have annammet og oppebaaret fyldelst [og fuldt] Værd²⁾«.

Et Brev, som J. Rønnov udstedte nogle Dage derefter (10. Aug. 1535) paa Bispegaarden i Roskilde, viser dog, at han i Virkeligheden ikke endnu havde betalt Kjøbesummen. Thi med udtrykkelig Henvisning til det af de fire ovennævnte »Præster og Konventsbrødre« udstedte aabne

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. II, 756—7.

²⁾ Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I, 383.

Brev, lover han, »at naar Tiden sig begiver, at vi først kunne komme til fornævnte Gaarde og Gods og faa det i vor fri Hævd og Værge, ville vi til gode Rede fornøje og betale dem samme Gods og Ejendom, saa de os takke skulle¹⁾«. — Da Rønnov siden var bleven fængslet, og da det vistnok var Hr. Anders Bille om at gjøre at faa Fingre i Godset i Øllerup, fremkom der et Vidnesbyrd, som det synes fra 1541, hvori det hedder: »Det Brev, som Jo. Rønnov har paa det Gods i Øllerup, skrev Hr. Laurits Kleyne²⁾, og Jo. Rønnov nødte ham til at skrive samme Brev, og veed Hr. Laurits ikke, enten samme Brev lyder paa det Gods i Øllerup alene, eller og paa alt det Gods, som ligger til Præstø Kloster. Men ihvad samme Brev lyder, da siger Hr. Laurits, at Jo. Rønnov nødte ham aabenbart til at skrive samme Brev udi Kancelliet paa Bispegaarden i Roskilde; derover [c: nærværende] var Søren Kapeldegn, Hans Knap og Gaardstjeneren paa Bispegaarden. For dette fornævnte Gods i Øllerup gav Jo. Rønnov aldrig Penge eller Skjærv, og samme Brev, som Hr. Laurits skrev, det er beseglet med det Indsegl, som de gav deres Afladsbreve ud med af Præstø Kloster, og intet Konvents eller Priors Indsegl derfor³⁾. Item om den Gaard i Kjøbenhavn, som man kalder ved Jermers Gab, der finge de aldrig Penge eller Penges Værd for, uden et Pund Malt, og han har ikke heller Konventets Indsegl for samme Brev⁴⁾«.

Om Reformationens Indførelse i Præstø foreligger kun lidet. Lektor Povl Helgesen har i et Skrift fra Aaret 1534 lejlighedsvis meddelt den Notits, at da en Præst i Præstø, efter at Nadverens Administration under begge Skikkelser

¹⁾ Knudsen, Joachim Rønnov, S. 125 f.

²⁾ Vistnok den samme, som ovenfor kaldes Laurits Pedersen.

³⁾ Heraf fremgaar altsaa, at der har været 3 Signeter i Brug ved Klosteret. Af disse er vistnok kun Konventsseglet, med Indskrift »Sigillum fraternitatis Sancti Anthonii in Præstø«, nu bevaret (H. Petersen, Danske gejstlige Sigiller I, 36).

⁴⁾ Knudsen, Joachim Rønnov, S. 54 f.

var bleven indført, havde indviet Pæremost istedenfor Vin og var bleven tiltalt derfor, svarede han: »Huor fendhen schulde ieg faa saa meget wijn, som her wille till saa mange¹⁾«. Præstens Navn omtales ikke; men da vi 1545 finde Hr. Niels Olsen som Sognepræst i Præstø²⁾, ligger det nær at tænke paa denne.

Aaret, da Klosteret lukkedes, kunne vi ikke bestemt angive; rimeligvis have nogle af de skikkeligste Konventbrødre faaet Lov til at blive, efter at Klosterlivet for øvrigt var ophørt. Som saadanne kunne vi nævne Hr. Laurits (Pedersen) Kleine og Hr. Anders Andersen, der alt tidligere ere omtalte. Om den førstnævnte vide vi, at han blev evangelisk Sognepræst i Skibbinge, hvilket Sogn (der vel tidligere havde hørt under Klosteret) ved det saakaldte Klemmebrev af 9. Maj 1555 bestemtes til ved den daværende Præsts Død at være Annex til Præstø³⁾, en Forandring, der da indtraadte ved Hr. Laurits Kleines Død 1557. En Ligsten med denne Præsts Navn findes endnu i Præstø Kirke, og Antoniterkorset T paa samme minder om den Orden, han havde tilhørt⁴⁾. Det ligger nær at formode, at hans gamle Medbroder, ovennævnte Hr. Anders Andersen, har ladet lægge Stenen over ham, samtidig med at han lod

¹⁾ Rosenberg, Nordboernes Aandsliv III, 72, Anm.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. II, 756. I Musenii Catal. past. Siæl. (Hdskr. i Gl. kgl. Saml. 2990. 4to) nævnes som Sognepræster i Præstø før Reformationen: Dn. Jacobus Pauli, Dn. Johannes Pauli og Dn. Olaus Hemmingius, Prior. Som Sognepræster efter Reformationen: Dn. Henricus, Dn. Andreas, Dn. Andreas, Dn. Laurentius Erasmi (osv.), og som »Comministri sive Sacerides Ecclesiæ Præstoensis och til Skibbinge Sogn« følgende: Dn. Petrus Ympe, Dn. Gødekingius, Dn. Tuo, Dn. Johannes Luwel, Dn. Laurentius Petri [vistnok Laur. Kleine; de tidligere nævnte have vel saa været Klosterbrødre før Reformationen], Dn. Petrus Severini, Dn. Laur. Erasmi [senere Sognepræst s. ovf.] osv. — Hvad Værd der kan tillægges disse Lister, maa staa hen. At de to Sognepræster af Navnet Andreas bør slaaes sammen til én (Andreas Andreæ), er sandsynligt.

³⁾ Danske Kirkelove I, 434—5.

⁴⁾ Personalhist. Tidsskrift II, 5.

sin egen Ligsten udhugge¹⁾. Hr. Anders er antagelig bleven Sognepræst i Præstø (og Skibbinge) efter den tidligere nævnte Hr. Niels Olsen. Ligstenen over ham bærer hans Billede. »Han forestilles liggende udstrakt, med en dansk Almuemands rolige, vederhæftige Udtryk, indhyllet i den Munkekappe han i Ungdomsaarene havde baaret i Præstø Kloster, med højre Haands 2 Edsfingre pegende mod det Antoniuskors, der udgjør Kappens eneste Prydelse og Mærke²⁾«. Over Fødderne findes anbragt et Skjold (afbildet i Kirkehist. Saml. II, 101), der foruden et Bomærke af kirkelig Karakter bærer Antoniuskorset og en Træsko. Indskriften lyder:

Andreas Andreæ curator animarum Præstøe nec non
Skiffuinge. (Et Skriftsted.) 15**.

I J. L. Wolf's »Encomion Regni Daniae, det er Danmarckes Rjges Loff« (Kbh. 1654) findes S. 551 følgende Notits: »Præstøe Kiøbstæds Vaaben er en Mand udi sine Præstelige Klæder, hvilcken holder udi sin venstre Haand en Kalck oc Disk, oc aff den høyre Haand opreyser hand 3 Fingre, som betyde Gud Fader, Søn oc Hellig Aand. Om denne Præst er saadan en Sagen oc Tale aff gamle Folck, fra Mand til Mand, at der Reformatzen skeede, da vaar der en Broder eller Munck udi deres Kloster, som tog ved Lutheri reene Lærdom, hans Nafn vaar Hellig Broder H. Anders; hand bleff den første Præst der i Byen effter Reformatzen; hand ligger begraffven udi Sacrastiet ved Kircken, hvor en Steen ligger paa hannem, paa hvilcken hand er udhuggen, og siges om hannem, at imidler Tjd

¹⁾ At Hr. Anders Andersen selv har ladet sin Ligsten udhugge, fremgaar bl. a. deraf, at Dødsaaret ikke er udfyldt.

²⁾ Saaledes beskrives Ligstenen (efter et Fotografi) i Personalhist. Tidsskr. II, 368 af Fr. Krarup. Et Spørgsmaal er det dog, om der ikke her er gjort vel meget ud af Minderne om Munketiden. Andensteds omtales »Munkekappen« som en almindelig gejstlig Dragt, og det fremhæves, at Billedet bærer en Kalk i den ene Haand. (Kirkehist. Saml. II, 101).

hand leffvede hos dennem, da haffde hand en Hvid; i hvor hand den hensende at ville kiøbe noget, da sende de hannem Hviden igien tilbage med Vahrene, som hand ville haffve for den, oc det for hans Hellighed oc Gudfryctighed«. — Peder Winsløv, der var Præst i Præstø ved Aaret 1700, berører i sit Skrift »Farrago arctoa« (Hafn. 1704, p. 43) ogsaa dette Sagn og føjer til, at denne Præsts Billede og det ovenfor omtalte Skjold med hans Mærker findes ikke blot paa Ligstenen, men ogsaa med megen Kunst er anbragt paa en Vinduesrude i Kirken (»ichnographia reperitur non in saxo solum, sed etiam in vitro fenestræ, suggestui meridiem versus oppositæ (absque calice tamen et digitorum elevatione) ubi pro illis temporibus, arte vitriarii, egregie delineata imago est«). Desværre findes denne Rude ikke mere i Kirken; den formodes ødelagt ved en Storm i Julen 1760, da et stort Vindue i Kirken blæste ind og blev sønderknust¹⁾. Men Ligstenen med Hr. Anders's Billede og Mærke er dog heldigvis endnu bevaret som et ærværdigt Minde fra Fortiden.

Medens saaledes nogle af de gamle Klostermænd fandt Plads indenfor den nye Kirkeordnings Ramme, gik Klosterets Bygninger, Inventar osv. Opløsningen imøde. Vi skulle ikke dvæle ved den for øvrigt ret interessante Reklamationssag, som 1547 førtes for Kongens Retterting angaaende noget af Præstø Klosters tidligere Gods, en af de Gaarde Øllerup, som Joachim Rønnov havde kjøbt, men nok ikke betalt. Dommen er nemlig allerede meddelt i Ny kirkehist. Saml. VI, 269—71. Derimod skal det omtales, at Kong Christian III under et Ophold i Vordingborg 25. Juli 1550 skjænkede Borgerne i Præstø syv af Klosterets Boder, dog paa den Betingelse, at de skulde bygge og forbedre dem og anvende Landgilden deraf til Vin og Brød til Sogne-

¹⁾ Personalhist. Tidsskrift II, 3, hvor Læge V. Ingerslev ogsaa har meddelt Indskriften paa Ligstenen. Jfr. smst. II, 77 og 368, hvor der findes en Drøftelse af dens Indhold.

kirken. Ligeledes tillodes det dem at nedbryde S. Gertruds Kapel der i Byen og anvende Materialerne til Sognekirkens Bygning. Endelig bevilligedes det, at de til Prydelse for Kirken maatte beholde »de Klæder og Ornamente«, som de havde forevist Kongen, og som tilforn havde tilhørt Præstø Kloster¹⁾. Alt, hvad der fandtes af den Art, fik de dog ikke, da vi i Universitetets Regnskab for 1554—55 finde den Bemærkning, at dets Rentemester havde fortæret 28 Skilling, »den Tid jeg var Universitetets Ærende i Præstø om nogle Messehagler, Kgl. Majestæt havde skjænket Universitetet²⁾«. Rimeligvis have Professorerne udbedet sig disse Hagler for at anvende dem i de under deres Patronat staaende Kirker. — Under 23. Marts 1554 fik Jørgen Brahe kgl. Befaling om at indlægge de Pæretræer og Abilder, som bleve afhugne i Præstø Klosters Abildgaard, i et Hus, hvor de kunde ligge tørt, indtil han fik nærmere Besked³⁾. Skjønt man maa formode, at Veddet af Frugttræerne skulde anvendes til Møbler, gjør det dog et trist Indtryk at se den Abildgaard, som Munkenes Flid havde opelsket, behandlet paa denne Maade. Heller ikke er det noget særlig behageligt Indtryk, man faaer ved at læse den kongelige Befaling, der 1563 udgik til Lensmanden Bjørn Kaas om at nedbryde »det øde Kloster« i Præstø, skjønt vi vide, at Materialerne kom til Nytte ved Slotsbygningen i Kjøbenhavn og andensteds⁴⁾. — I Præstø er der nu neppe noget andet Minde

¹⁾ Danske Kancelliregistranter 1535—50, S. 448.

²⁾ Danske Mag. 3 R. VI, 255.

³⁾ Kancelliets Brevbøger 1551—55, S. 305.

⁴⁾ Se Tillæg Nr. 9. I den kgl. Rentemester Jochim Becks Regnskab for 1563 findes en Udgift paa 90 Daler til Stenbrydere, som brød det Kloster ned i Præstø, og for Fragt af Mursten derfra, som førtes til Slottet i Kjøbenhavn. (J. Grundtvig, Kong Frederik II's Statshusholdning, S. LXXII). Tallet paa Mursten, der førtes fra Præstø nedbrudte Kloster til Kjøbenhavns Slot, angives andensteds til 41,000. (T. Lund, Danm. og Norges Hist i 16. Aarh. I. Indre Hist. 3die Bog, S. 93).

om S. Antonii Kloster end tvende smaa Klokke i Kirken, der bære den gamle Munkefaders Navn og Mærke¹⁾.

Hvad den Præstø Kloster tillagte Beldringe Kirke angaar, da synes den en Tid lang efter Klosterets Opløsning at have faaet Lov til at passe sig selv, indtil der under 7. Marts 1556 udgik kgl. Befaling til Jochim Beck til Førslev (der ogsaa ejede Beldringegaard) om at han skulde have Tilsyn med og Fuldmagt til sammen med Kirkeværgerne at bruge Beldringe Kirkes Tiende og Indkomst til Kirkens Behov alene, da den var meget bygfalden, og Renten ikke anvendtes paa rette Maade. Lensmanden skulde hvert Aar høre Kirkens Regnskab, og Superintendenten med Herredsprovsten visitere Kirke og Præst, efter Ordinansen. Murstenene fra det øde Kapel i Risby maatte Joachim Beck bruge til Beldringe Kirkes Forbedring²⁾. — Indtil videre vedblev Beldringe, adskilt fra Præstø Kloster, at være et eget Pastorat; men det er jo forøvrigt sandsynligt, at en af Konventsbrødrene fra Klosteret er bleven den første Sognepræst her efter Reformationen. Men Navnet paa ham er nok det eneste, der kjendes³⁾. Den første Præst her, om hvem vi vide noget nærmere, er Hr. Laurits Rasmussen, der siden kom til Præstø, hvor han, som det synes, først blev Kapellan og

¹⁾ Kirkehist. Saml. II, 95 ff.

²⁾ Kancelliets Brevbøger 1556—60, S. 15.

³⁾ I Gl. kgl. Saml. 2990, 4to, findes følgende Liste over Præster i Beldringe, af hvilke vel de 5—6 første tilhøre Tiden før Reformationen: 1. Hr. Peder Storck. 2. Dn. Helmichius. 3. Dn. Johannes. 4. Dn. Matthias Andreæ. 5. Dn. Severinus Johannis. 6. Dn. Matthias. 7. Dn. Olaus. 8. Dn. Laurentius Erasmi, postea Presbyteronensis pastor. 9. Dn. Brodærus Boëtius, Anno 1568, Provinciæ Borsensis Præpositus. 10. Dn. Thomas Johannis, Anno 1607. — Paa et andet Sted i samme Manuskript (under Gimlinge Præstekald) staar: »Hr. Thomas Hansen Orthunganus kaldet med kgl. Befaling fra Beldringe Præstekald i Borseherred, huor hand da haffde være Sognepræst paa en 16 Aars tiid, siden 1607, oc var saa her (i Gimlinge) paa 17 Aars tiid, indtil han døde her Anno 1640«.

maaske tillige Skolemester¹⁾, og tilsidst Sognepræst, men til liden Glæde baade for ham selv og for Byen²⁾.

Da Christian IV 1621 tilmageskiftede sig Beldringe Gaard fra Jakob Beck og nu ønskede at udvide Avlsgaardens Jorder, blev denne Bestræbelse ødelæggende for Præstembedet der. Beldringe Bys Bøndergaarde bleve nedlagte, Præstegaarden og Degnestavnen gik samme Vej³⁾, og endelig blev Sognet annekteret til Baarse, som det endnu er. Men denne Ordning blev dog først 1647 fastslaaet efter en Del Kvaklerier, da Beldringe i Mellemtiden havde været annekteret til Præstø, og Skibbinge til Baarse⁴⁾.

T i l l æ g ⁵⁾.

1.

Wniuersis et singulis tam posteris quam modernis presentes literas jnspecturis Olauus Martinj dej gracia episcopus Roskildensis salutem in domino coeternam. Dignum et opportunum rationique congruum arbitramur, vt ea, que laudabiliter facta et ordinata sunt, ea maxime, quorum occasione diuini cultus et deuote religionis prouenit augmentum, perhennj stabilitate perseuerent, ne futuris temporibus sinistris peruersorum machinacionibus conculcentur et retrahantur. Sane quia serenissimus princeps ac dominus, dominus Cristiernus dej gracia Dacie, Swecie, Noruegie, Sclauorum, Gottorumque rex, dux Sleszwicensis, comes Holsacie, Stormarie, Oldenborgh et Delmenhorst, dominus noster graciousissimus, non absque magne

¹⁾ Om Præstø Skole i 16. Aarhundrede se Kancelliets Brevbøger 1551—55, S. 59. Danske Kirkelove I, 435. Ny kirkehist. Saml. IV, 373.

²⁾ Se foran S. 204 Not. 2 samt Ny kirkehist. Saml. III, 615 ff. IV, 377, 403. Hofman, Fundat. VIII, 505. Personalhist. Tidsskr. II, 3.

³⁾ Hist. Tidsskrift 6. R. II, 551. Sjælandske Tegnelser XXII, Fol. 5 og 7. Samt de nedenfor meddelte Tillæg, Nr. 12 og 13.

⁴⁾ Hofman, Fundationer VIII, 505—7.

⁵⁾ Af de følgende*Aktstykker ere Nr. 1—6 afskrevne af Cand. mag. Fr. Jessen.

deuocionis feruore, sed pluribus rationabilibus de causis animum suum ad id mouentibus, matura deliberacione prehabita, parochialem ecclesiam Beate Marie virginis in opido Prestø nostre diocesis, cuius juspatronatus ad ipsum serenissimum dominum regem pleno jure dinoscitur pertinere, religioso viro domino Paulo Winter et eius successoribus preceptoribus domus siue curie Sancti Anthonij in Morker ordinis Sancti Augustinij Sleszwicensis diocesis pro tempore existentibus vna cum jurepatronatus huiusmodi et residencia sacerdotali omnibusque et singulis bonis et pertinenciis suis contulerit et assignauerit, dicto ordini et domui siue curie Sancti Anthonij jn Morker perpetuo jncorporandam et subiciendam, ad finem et effectum vt jn dicta ecclesia Prestø regularis ordo Sancti Anthonij jnstituatur, ac diuinus cultus ibidem augeatur, omnipotenti deo, Beate Marie virginj, Sancto Anthonio et omnibus sanctis jn laudem, gloriam et honorem, prout jn literis dicti dominj regis desuper confectis plenius continetur; nos itaque eiusdem serenissimj dominj nostri dictique dominj Pauli Winter preceptoris jn Morker et aliorum fratrum eiusdem ordinis justis et humilibus petitionibus fauorabiliter jnclinati donacionem et assignacionem predictas per ipsum serenissimum dominum regem ipsis ordinj et preceptoribus Sancti Anthonij jn Morker de dicta ecclesia jn Præstø, vt premittitur, factas ratas habentes et gratas easdem jn omnibus et per omnia auctoritate nostra ordinaria, quantum cum deo et de jure poterimus, confirmamus et approbamus, ac presentis scripti patrocinio communimus et nichilominus parochialem ecclesiam Præstø predictam ad presens per liberam resignacionem cuiusdam dominj Martinj wan Lancken, eiusdem ecclesie vltimj et immediati rectoris et possessoris, jn manibus nostris sponte factam, de jure et facto vacantem dictis ordinj et domui siue curie Sancti Anthonij jn Morker cum cura animarum ac omnibus juribus et pertinenciis sacerdotalibus tenore presentium jncorporamus, annectimus et vnimus pepetuo possidentem, prouiso tamen quod dicta ecclesia propterea diuinis non defraudetur obsequiis et in ea cura animarum minime negligatur, quodque preceptores et fratres ibidem jnstituendi pro tempore existentes nobis et nostris successoribus obedienciam

et reuerenciam prestare et facere teneantur, nostris et successorum nostrorum monitis et mandatis jn omnihus et per omnia parendo et optemperando, citra eciam prejudicium prelatorum nostrorum nobis jnferiorum ac jure nostro episcopali, prout jn aliis ecclesiis parochialibus, nobis et successoribus nostris semper saluo remanente et illeso. Jn quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum secretum nostrum presentibus duximus appendendum. Datum Haffnis feria tertia jnfra octauas ascensionis dominj nostri Jesu Christi anno a natiuitate eiusdem mdseptuagesimo.

Orig. paa Pergament i Rigsarkivet med Segl. Paa Brevets Bagside findes nogle senere Antegnelser, der for en Del ere yderst vanskelige at læse og at faa Mening i:

Nuc surtus Roschilden. attamen juris questuandi ac intrusionis damus.

Litera confirmationis episcopi Roschildensis super donatione parochialis ecclesie in Presto per regem Datie facte.

Veneris xij Nouembris Franchius Alfonsus de arce compulsus dedit jstantia Nicolao Francke protectore.

Burghardus Haltrup de Heide notarius. 1507.

2.

Conradus Conradi, ecclesie Sleszwicensis archidyaconus, jn decretisque licenciatus, judex ad infrascripta a sede apostolica specialiter deputatus, vniuersis et singulis presentes literas siue presens publicum jnstrumentem jnspecturis, lecturis, visuris et audituris salutem in domino sempiternam. Literas sanctissimo in Christo patris et dominj nostrj, dominj Sixtj diuina prouidencia pape quartj, eius vera bulla plumbea in cordula canapj inpendente more Romane curie bullatas, sanas, integras, jllesas, non viciatas, non cancellatas, nec in aliqua suj parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, nobis pro parte venerabilis religiosique virj fratris Paulj Winter, canonicj professi monasterij Sanctj Anthonij extra muros Viennensis ordinis Sanctj Augustinj preceptorisque et magistrj Bayliuarum et domus ejusdem Sanctj Anthonij in Mordker Sleswicensis diocesis, in eisdem literis personaliter nominatj, coram notario publico et testibus infrascriptis presentatas nos cum ea, qua decuit, reuerencia

noueritis recepisse. Quarumquidem literarum apostolicarum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis.

Sixtus episcopus, seruus seruorum dej, dilecto filio archidiacono ecclesie Sleswicensis salutem et apostolicam benedictionem. Ex iniuncto nobis desuper apostolice seruitutis officio ad ea libenter jntrocedimus¹⁾, per que diuinus cultus vbilibet augeatur ac personarum ecclesiasticarum presertim sacre religionj astrictarum oportunitatibus vtiliter et salubriter valeat prouiderj, et hijs que propterea processisse dicuntur, vt firma et jllibata persistant, cum a nobis petitur, apostolicj mandamus adijcj muniminis firmitatem, exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectj filij Paulj Winter, preceptoris domus Sanctj Anthonij in Mordker ordinis Sanctj Augustinj Sleszwicensis diocesis, petitione continebat, quod nuper parochialis ecclesia beate Marie virginis opidj Præstø Roskildensis diocesis, per liberam resignacionem dilectj filij Martinj van Lantken, olym ipsius ecclesie rectoris, in manibus venerabilis fratris nostrj Olauj episcopj Roskildensis, extra Romanam curiam sponte factam et per ipsum episcopum extra predictam curiam ordinaria auctoritate admissam, vacante, carissimus in Christo filius noster Cristernus, Gottorum rex jllustris, verus et vnicus patronus eiusdem ecclesie ac existens in pacifica possessione vel quasi juris presentandj personam ydoneam ad ecclesiam predictam, dum pro tempore vacat, ex certis rationalibus causis ad id animum suum mouentibus et ex magno deuotionis feruore, quem ad prefatum ordinem gerit, ecclesiam predictam vnacum jure patronatus et residencia sacerdotalj ac omnibus iuribus et pertinentijs suis eidem Paulo eiusque in dicta preceptoria successoribus et ipsi ordinj, ad finem et effectum, vt in ipsa ecclesia regularis ordo instituaturs et diuinus cultus jbidem augeatur, preceptorie dicte domus incorporandam et subiciendam graciose donauit. Quamquidem donacionem prefatus episcopus ratam et gratam habens, jllam prefata auctoritate confirmauit et approbauit, et nichilonimus ecclesiam predictam, vt prefertur, vacantem cum omnibus iuribus et pertinencijs et eciam residencijs sacerdotalibus

¹⁾ Læsningen af dette Ord er uvis (intromittimus?).

supradictis eidem preceptorie, que a monasterio Sanctj Anthonij extra muros Viennensis dictj ordinis ac per illius canonicos gubernarij consuevit, auctoritate prefata perpetuo vniuit, annexuit et incorporauit, quare pro parte dictj Paulj, asserentis, quod ecclesie decem preceptorie vero predictarum vigintiquatuor florenorum aurj de camera fructus, redditus et prouentus, secundum communem extimacionem¹⁾, valorem annuum non excedunt, Nobis fuit humiliter supplicatum, vt donacionj, vnionj, annexionj et incorporacionj prefate pro illarum subsistencia firmiorj robur apostolice confirmacionis adijcere, necnon pro pociorj cautela ecclesiam predictam cum omnibus juribus et pertinencijs, eciam residencijs sacerdotalibus predictis, prefate preceptorie perpetuo et de nouo vnire, annectere et incorporare, aliisque in premissis oportune prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque de premissis certam noticiam non habentes discrecionj tue per apostolica scripta mandamus, quatenus si et postquam vocatis, quorum interest, tibi de donacione, vnione, annexione et incorporacione premissis omnibus et singulis legitime constiterit, jllas auctoritate nostra approbes et confirmes, suppleasque omnes et singulos defectus, si qui forsan interuenerunt in eisdem, et nichilominus pro tucioris cautele suffragio ecclesiam predictam cum omnibus juribus et pertinencijs supradictis prefate preceptorie auctoritate nostra profata perpetuo vnias, incorpores et annectas, jta quod liceat extunc prefato Paulo vel pro tempore existentj preceptorj dicte domus per se vel alium seu alios corporalem ecclesie juriumque et pertinentiarum predictorum possessionem auctoritate propria libere apprehendere et perpetuo retinere, ipsiusque ecclesie fructus, redditus et prouentus in suos ac ecclesie et preceptorie predictarum vsus vtilitatemque conuertere, diocesanj locj et cuiusuis alterius licencia super hoc nunc requisita, non obstantibus constitucionibus et ordinacionibus apostolicis contrarijs quibuscunque, aut si aliquj super prouisionibus sibi faciendis de huiusmodj vel alijs beneficijs ecclesiasticis in illis partibus speciales vel generales apostolice sedis vel legatorum eius

¹⁾ D. e. æstimationem (Vurdering).

litteras jmpetrarint, eciam si per eas ad inhibicionem, reseruationem et decretum vel alias quomodolibet sit processum, quasquidem litteras ac processus habitos per easdem et inde secuta quecunque ad ecclesiam predictam volumus non extendj, sed nullum per hoc eis quo ad assecucionem beneficiorum aliorum preiudicium generarj, et quibuslibet alijs priuilegi[i]s, indulgencijs et literis apostolicis generalibus vel specialibus, quorumcumque tenorum existant, per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta effectus earum impedirj valeat quomodolibet vel differrj, et de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris litteris mencio specialis, prouiso quod propter vnionem, annexionem et incorporationem predictas, si illo vigore presentium fiant et effectum sorciantur, ecclesia predicta debitis non fraudetur obsequijs, et animarum cura in ea nullatenus negligatur, sed eius congrue supportentur onera consweta. Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane, si secus super hijs a quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptarj. Datum Rome aput Sanctum Petrum anno incarnationis dominice millesimoquadringentesimoseptuagesimotercio, Quarto Ydus Aprillis, pontificatus nostrj anno secundo.

Post quarumquidem litterarum apostolicarum presentationem et receptionem nobis et per nos, vt premittitur, factam ad instanciam et requisicionem dictj dominj Paulj Winter principalem omnes et singulos, cuiuscunque dignitatis status, gradus, condicionis, ordinis, preeminencie vel nobilitatis forent, eciamsi pontificalj, regalj, ducalj, marchionalj aut quauis alia ecclesiastica vel mundana prefulgerent dignitate, omnesque alios et singulos sua communiter vel diuisim interesse putantes, quosque suprascriptum in prefata inserta nobis facta commissione tangeret negocium aut tangere posset quomodolibet in futurum, qui se dictis donacionj, vnionj, annexionj et incorporationj taliter et qvaliter, vt premittitur, factis opponere et premissa non admittere vellent, necnon ad videndas et audiendas dictas donacionem, vnionem, annexionem et incorporationem auctoritate apostolica per nos approbarj, ratificarj et confirmarj, omnesque alios et singulos defectus, que in

premissis et circa ea essent uiciata seu quomodolibet oportuna supplerj nostramque auctoritatem et decretum desuper interponi vel dicendum, et causam, si quam haberent rationabilem, quare premissa fierj non deberent, allegandam, in parochialj ecclesia Beate Marie virginis opidj Præstø Roskildensis diocesis et in cathedralj Roschildensi ecclesia citarij mandauimus et fecimus ad peremptorium terminum competentem, videlicet ad diem, horam et locum infrascriptum, certificando nichilominus eosdem citatos, quod siue in dicto citacionis termino comparere curarent siue non, nos nichilominus ad partis comparentis et causam seu causas huiusmodj prosequi curantis instanciam ad premissa omnia et singula, prout iustum foret, procederemus, dictorum citatorum absencia siue contumacia in aliquo non obstante; jn quibusquidem terminis successiue aduenientibus comparuit judicialiter coram nobis prefatus dominus Paulus Winter principalis principaliter pro se ipso et citacionem a nobis et per nos omnibus, vt premittitur, emanatam atque decretam vnacum quibusdam executionibus contra supradictos exaduerso principales a tergo eiusdem scriptis jnstrumentis publicis, signis et subscripcionibus discretorum virorum Birgerj Petrj videlicet et Johannis Forst¹⁾, sacra jmperialj auctoritate notariorum, et clericis(!) Lundensis et Ottoniensis diocesis, vt prima facie apparebant, signatis et subscriptis, facto realiter inscriptis exhibuit atque produxit, citatorumque in eadem contentorum non comparencium contumaciam accusauit, jpsosque contumaces reputari, et in eorum contumaciam nonnulla jura et munimenta, duas videlicet literas, vnā donacionis jllustrissimj videlicet et serenissimi principis et dominj, dominj Cristerni Dacie, Swecie, Norwegie, Slanorum Gottomque regis, ducis Sleszwicencis, comitis Holsatie, Stormarie, Oldenborch et Delmenhorst, et aliam vnionis, annexionis, incorporacionis videlicet et confirmacionis reuerendj in Christo patris et dominj, dominj Olauj, dej et apostolice sedis gracia episcopi Roskildensis, in pergamenō conscriptas eorumque sigillis rotundis de cera rubea communiter custoditis in caudis duplicibus pergameneis im-

¹⁾ Vistnok en Fejlskrift for Frost.

pendentibus, vt prima facie apparebant sigillatas, sanas, integras, non viciatas, non cancellatas, non abrasas, non abolitas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, facto realiter et inscriptas exhibuit atque produxit, et in continencia nos adhuc pro tribunali sedentes nonnullos testes fide dignos, videlicet honestos Martinum Ericj et Laurencium Michielis, clericos Roskildensis et Ottoniensis diocesis, vt et tamquam testes ad iurandum de perhibendo et huiusmodj causa veritatj testimonium, tum de et super recognicione sigillorum, signorum et manuum notariorum, iurium et munimentorum in huiusmodj causa productorum, similiter exhibuit atque produxit, quosquidem testes tamquam ydoneos accipj et admittj eosque ad iurandum, vt prefertur, super dicta inquisitione cogj et compellj necnon interrogarj et examinarj per nos et quatenus ad ulteriorem execucionem dictarum literarum apostolicarum et secundum in eisdem nobis commissam atque traditam formam procedere dignaremur, debita cum instancia postulauit.

Nos tunc Conradus iudex prefatus dictos citatos non comparentes reputauimus merito, prout erant, exigente iusticia, contumaces, et in eorum contumaciam supradictos testes sic, vt prefertur, coram nobis productos, vt et tamquam testes ad iurandum de perhibendo testimonium de et super recognicione antedicta veritatj admittendos et compellendos duximus et admisimus atque compulimus, ipsosque sic per nos admissos atque compulsos ad mandatum nostrum et in nostris manibus in forma iuris per ipsos et quemlibet ipsorum prestito iuramento super eadem recognicione diligenter interrogauimus et examinauimus, et quia jdem testes jura et munimenta predicta necnon sigilla eisdem appensa ac signa manus et personas notariorum in ipsis iuribus et munimentis sufficienter et legitime medio suo iuramento recognouerunt, nos tunc eadem jura et munimenta habuimus et haberj volumus pro sufficienter et legitime recognitis, et nichilominus ipsa jura ad manus nostras recepimus, vidimus, legimus, tenuimus et diligenter inspeximus, jllaque sana, integra et jllesa ac omni prorsus vicio et suspicione carentia reperimus, jn similem igitur predictorum citatorum contumaciam ac ad ulteriorem

prelibatj dominj Paulj Winter principalem requisicionem et instanciam, volentesque mandatum apostolicum exequi, vt tenemur. Idcirco auctoritate apostolica nobis commissa et qua fungimur in hac parte, consideratis per nos primitus et diligenter inspectis circumstancijs vniuersis, que circa literas apostolicas et in eis contenta ac circa negocium huiusmodj fuerint attendende, et quia per informacionem et inspectionem huiusmodj comperimus dictas donacionem, vnionem, annexionem et incorporacionem, prout in literis apostolicis narratur, rite et legitime factas et per reuerendum in Christo patrem et dominum, dominum Olauum, dej et apostolice sedis gracia episcopum Roskildensem sepius nominatum, ratam habitam et gratam ratificatamque eiusdem auctoritate approbatam et confirmatam, jdeoque auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa necnon vigore literarum apostolicarum predictarum, et pro mayorj firmitate et robore predictorum omnium et singulorum prefatam parrochiam ecclesiam Beate Marie virginis in Prestø Roskildensis diocesis, cuius fructus et proventus decem florenos aurj de camera secundum communem extimacionem valoris annuj, vt idem dominus Paulus Winter predictus in dictis literis apostolicis asseruit, non excedunt, preceptorie domus Sanctj Anthonij in Mordker Sleszwicensis diocesis, cuius fructus annuj vigintiquatuor florenos aurj de camera, similiter ut asseruit, non excedunt, et vt in eadem ecclesie Beate Marie virginis domus religiosorum, videlicet canonicorum, similibus monasterij Sanctj Anthonij extra muros Viennensis ordinis Sanctj Augustinj, erigatur, et diuinus cultus ibidem augeatur, cum omnibus fructibus, redditibus, obuencionibus et emolumentis, eciam cum sacerdotalibus residencijs omnibusque iuribus et pertinencijs supradictis, sic vt premititur, donatam, vnitam, annexam et incorporatam laudauimus, ratificauimus, approbauimus et confirmauimus, laudamusque, ratificamus, approbamus, confirmamus, decretoque nostro, ymmoueri apostolico, pro mayorj robore et firmitate predictorum de nouo vnimus, annectimus et perpetuo incorporamus dej nomine per presentes, jta quod liceat prefato domino Paulo Winter principalj vel pro tunc preceptoriam in Mordker predictam regenti per se vel alium seu alios corporalem,

realem et actuaalem possessionem ecclesie predictæ juriumque et pertinençarum omnium eiusdem predictorum auctoritate propria libere apprehendere, jlliusque fructus, redditus et proventus in vtilitatem dicte domus et preceptorie ac suos et ecclesie prefate vsos(!) conuertere, alicuius licencia super hoc minime requisita, dummodo tamen ecclesia prefata debitis non fraudetur obsequijs, et animarum cura aliquatinus negligatur, episcopalibus eciam juribus semper in eadem saluis permanentibus.

In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium presentes literas siue presens publicum jnstrumentum, huiusmodi nostram vnionem, annexionem et incorporacionem et prioris approbacionem et confirmacionem in se continentes siue continens, exinde fierj et per notarium publicum et huiusmodj cause coram nobis scribam infrascriptum subscribj et publicarij mandauimus, nostrjque sigillj iussimus et fecimus appensione communirj. Datum et actum Sleszwigk in ambitu ecclesie cathedralis jbidem et loco judicialj consweto, hora terciarum, nobis inibj pro tribunalj sedentibus, sub anno a natiuitate dominj millesimoquadringentesimoseptuagesimoquarto, jndictione septima, die vero Mercurij vicesimatercia mensis Februarij, pontificatus prefatj dominj nostrj, dominj Sixtj pape quartj, anno tercio, presentibus ibidem discretis viris Jacobo Preen et Luberto Fricken, clericis Sleszwicensis et Mindensis diocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter atque rogatis.

Et ego Georgius Schutte, clericus Nuenburgensis diocesis, publicus sacra jmperialj auctoritate notarius, prefatique dominj iudicis et huiusmodi cause coram eo scriba, quia dictarum literarum citacionj reproductionj jurium et munimentorum supradictorum similiter et testium productionj, admissjonj et examinacionj, vnionj, annexionj et de nouo incorporacionj et predictarum ratificacionj et confirmacionj omnibusque alijs et singulis premissis, dum, sic vt premittitur, coram dicto domino iudice et per eum fierent et agerentur, vnacum prenominitis testibus presens interfuj, ea que sic fierj vidj et audiuj, jdeoque ea in notam recepj, ex qua hoc presens publicum jnstrumentum de mandato prefatj dominj iudicis confecj, subscripsi et

publicauj, et in hanc publicam formam redegj, signoque et nomine meis solitis et conswētis vnacum appensione sigillj prefatj dominj iudicis signauj in fidem et euidens testimonium omnium et singulorum premissorum rogatus et legime requisitus.

Orig. paa Pergament i Rigsarkivet med vedhængende Voxsegl i Blikkapsel. Paa Brevets Bagside findes nogle senere Antegnelser, tildels yderst vanskelige at læse:

Nucer ... Surtus Roschilden. attamen juris questuandi ac intrusionis damus.

Processus vnionis, incorporationis et annexionis dominj Johannis Cluber preceptoris in Morcker principalis.

Veneris xij Nouembris Franchius Alfonsus de arce compulsus dedit, instancia Nicolao Francke protectore(?).

Burghardus Haltrup de Heide notarius. 1507.

3.

Vniuersis et singulis Christifidelibus, ad quos presentes litere preuenerint, Johannes Andree presbyter et procurator, nomine curie Sancti Anthonij in Prestø Roskildensis diocesis, salutem in domino sempiternam. Noscat vniuersitas vestra, me discretum virum *Marquardum Nicolai* ad aliam fraternitatem Sancti Antonii suscepisse et super hoc auctoritate apostolica addantur ei gracia sedis apostolice specialis videlicet omnium indulgenciarum ad prefatam fraternitatem legitime et canonice concessarum jtem plena participatio omnium bonorum operum, que die noctuque in prefato monasterio et in ccclxv mansionibus ipsius sunt in missis, vigiliis, oracionibus, predicacionibus et eleemosynis, largicionibus et in omnibus aliis piis excerciciis, que de ceteris in perpetuum ac definitiue¹⁾ exercentur. Item si ipsi mori contigerint(!) in locis, ubi nominatim interdicti aut publici vsurarii extiterint, ecclesiastica sepultura ei minime denegetur, ut in literis apostolicis ante confectis plenius continetur. Datum anno dominj m^ocdlxxvi, Sancti Antonii sub sigillo.

Orig. paa Perg. i Rigsarkivet Seglet affaldet.

¹⁾ Læsningen af dette Ord er noget uvis.

4.

In nomine domini amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimo quadringentesimo octoagesimo, iudictione tredecima, mensis Junij die nona, hora uesperarum jn domo Sanctj Anthonij in Mortker, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri domini Sixti pape quarti anno eius octauo, jn mei notarij publici et testium infra scriptorum presencia constitutus honorabilis et religiosus vir dominus et frater Petrus Johannis, procurator et prouisor domus et bailliue Sancti Anthonij in Prestoo Morker vnite Roschildensis diocesis ordinis Sancti Augustini Viennensis diocesis, dixit, confessus fuit et publice recognouit, a venerabili et religioso viro domino fratri Paulo Winter, preceptori et magistro domus Sancti Anthonij in Mortker Slesuicensis diocesis eiusdem ordinis, fuisse et esse de predicta sibi vnita Prestoo procuratorio nomine prouisum, jpsamque vnitam, prout moris est, sub debita et annua pensione recepisse, ita videlicet, quod dictus frater Petrus Johannis in dicta vnita Prestoo singulis annis ad tempus vite sue nobis et successoribus nostris quindecim florenos Rinenses cum triginta lastis sementi; et quia omnis rei initium graue dicitur habere principium, prefatus preceptor in Mortker dicto fratri Petro Johannis procuratori jn antedicta vnita Prestoo sua iniciacione uoluit subuenire et indulsit eidem de primis tribus annis a data(!) presencium omnem et singularem pensionem, censum siue pactum, et in quarto anno sue procuracionis soluere debet antedictos florenos singulis annis in festo Omnium Sanctorum, set tamen quod sementum metetur tempore congruo omni anno et peceptorie Morker conuenienti; jtem prefatus procurator dixit et promisit in arduis negocijs non se extendere ultra uoluntatem preceptoris antedictæ preceptorie cum additamento ducentarum marcarum Lubicensium denariorum, ista stante condicione, quod solutionem pensionis cum ducentis marcis soluebit honorabili viro Johanni Alff burgensi Lubicensi aut suis heredibus; jn quibus quidem ducentarum marcarum jdem frater antedictus Petrus Johannis procurator vnite Prestoo reeditibus dictum Johannem Alff et heredes suos indempnes conseruabit, eciam si contigerit

aliquod dampnum ex antedicta pensione denariorum summa et annuali redditione euenire ex negligencia sepedicti procuratoris, suis sumptibus et expensis recompensabit siue soluebit. Super quibus omnibus et singulis predictis prefatus frater Petrus Johannis procurator sepefate vnite Prestoo requisivit me infrascriptum notarium publicum, vt vnacum appensione sui sigilli conficerem publicum instrumentum. Acta sunt hec anno, iudictione, mense, die, hora, loco et pontificatu, quibus supra, presentibus honorabilibus viris et dominis Meynhardo Scheur, Hinriko Johannis, Nicolao Feldorp, presbiteris et donatus in Morker, Paulo Jacobi, Olauo Laurencij et Nicolao Blok Ottoniensis et Roschildensis diocesis, testibus ad premissa vocatis pariterque rogatis.

Et ego Johannes Jorden, clericus Lubicensis diocesis, iuperiali auctoritate notarius, supradictis confessioni, recongnicioni(!), requisicioni alijsque omnibus et singulis, dum sic fierent et agerentur, vnacum prenominitis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri uidi et audiui, de mandatoque fratris Pauli Winter preceptoris in hanc formam publicam redegei, vnacum appensione prefati fratris Petri Johannis procuratoris sigilli, et confeci, propria manu scripsi, meisque nomine et signo signaui requisitus et rogatus.

Orig. paa Perg. med vedhængende Segl i Rigsarkivet.

5.

In nomine domini amen. Anno a natutitate eiusdem millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto, iudictione tercia, mensis octobris die vero Mercurij hora septima de mane uel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Innocencij diuina prouidentia pape octauo anno eius primo, jn mei notarij publici testiumque infrascriptorum presentia personaliter constitutus honorabilis ac religiosus vir magister Paulus Winter humilis preceptor domus et curie Sancti Anthonij Morker et sibi vnite Prestøø ordinis Saneti Augustini Viennensis ex vna parte, et ex altera parte religiosus vir frater Petrus Johannis procurator dicti preceptoris

in Præstø jn presentia religiosorum fratrum eiusdem ordinis fratris Petri Johannis, Nicolai Feldorp et Pauli Jacobi, prefate domus, jnter cetera verba inter prefatum preceptorem et dominum Petrum procuratorem tractata de religiositate, commoditate et vtilitate predicti ordinis et prefatarum domorum, jnquisitionem faciens prelibatus preceptor ad eundem dominum Petrum suum procuratorem, vtrum ipsam procuratoriam curie Præstø ab eo habere vellet publice fateri, et has duas dioceses, videlicet Lundensem et Roschildensem, cum petitionibus in eis fieri consuetis ex parte prefati ordinis immediate ad domum Morker spectare, quasquidem procuratoriam et petitiones prelibatus dominus Petrus Johannis ab eodem preceptore dicte domus Moerker publice fatebatur se habere, et de eis obedientiam cum annuali pensione sine omni retractione et impedimento promisit redditurum, eiusdemque preceptoris suorumque successorum canonice intrantium citacionibus, monicionibus et mandatis semper velle parere et obedire. Hec stipulata manu et ore deliberato animo omnia et singula inviolabiliter in posterum promisit servaturum. Acta sunt hec jn domo preceptoris¹⁾ sepedicti anno, jndictione, mense, die, hora et pontificatu omnibus quibus supra jn presentia religiosorum fratrum claustralium dicti ordinis, videlicet Johannis Fowel et Johannis Clementis, testium ad premissa vocatorum pariter et rogatorum.

Et ego Martinus Juel, clericus Slewicensis diocesis, publicus sacre jmperiali auctoritate notarius, quia huiusmodi colloctioni, jnquisitioni, responsioni et promissioni aliisque omnibus et singulis, dum, sic ut premittitur, fierent et agerentur, vna cum prenominatis testibus presens interfui, eaque sic fieri vidi et audiui, jdeoque presens publicum jnstrumentum propria mea manu fideliter conscriptum desuper confeci, quod signo et nomine meis solitis signavi requisitus in testimonium premissorum.

Orig. paa Pergament i Rigsarkivet.

¹⁾ Altsaa er Brevet udstedt i Morkjær Kloster.

6.

Jeck broder Peter Matsen, preceptor, ock meninge conuent ock brødherskab ynnen Sancti Anthonij gaard och closter Prestø kundgiøre for alle nerffuerendes oc kommeskullendes met thette wort obne breff, ath werduge oc høyborne herræ oc fferstæ konningh Hans, Danmarcks, Sweriges, Norges, Vendes oc Gotes koning, hertwgh vdi Sleswigh, oc vdi Holsten, Stormaren oc Ditmersken hertwgh, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, haffuer aff syn syndherligh nade oc gunst oc gudelig kierlighied, som hans nade haffuer tiil then alsommegtustæ gud, hans verduge moder jomffrw Mariam, tiil then alsomhelligste patronæ Sanctum Anthonium oc tiil forscreffne Sancti Anthonij closters forbethrelse vdi forscreffne Prestø, ath thet maa thes snarer bygges oc gutz tieniste maa thes ydhermere øghes oc opholdes, haffuer vnth oc giffuit oss een kronens kirke, som er Beldringe kirke, liggendes vdi Borssæherret, tiil ewinnelige eyæ eyæskullendes, doch met saa skell, ath preceptor oc brødhre, som nw ære oc effther kommandes vorde, skullæ skickæ thet saa, ath messæ oc gutz tieniste holdes ther saa i forscreffne Beldringe, oc alle sacramentæ giøres almwen saa, som een sogneprest bør atgiøre, saa ath ther bliffuer inghen forsømmelse paa, ock serdelis, at wij forscreffne brødre skulle ladhe holde Gudh tiil loff oc hans verduge modber jomfrv Marie en messæ hwer løffuerdag om aareth for hans nade, hans kiære husfru oc børn, hans forældhernæ, arffwinghe oc efftherkommere, oc lade holdes twinne begengilsse hwert aar, saa som er then fferstæ vdi tamperdage ighen(!) jwll oc then annen vdi tamperdaghe vdi ffaste. Item skede thet saa, det Gud forbywde, ath thessæ article ey holdes, som fore screffne stor, for brøst skild for personer eller noger andhen forsømmelse, tha skall forscreffne herræ oc fferste konning Hans eller hans efftherkommere konningher haffue thes machth athindre all then renthe, som forneffnde kirke Beldringe kan rentthe, tiil saa lenge, at all then tieniste, som bewises oc fynnes kan, ther forsommendes er, ath hwn fuldkommes ighen, oc sidhen ther effther skall forscreffne rentthe komme tiil forscreffne closter aldeliss ighen vbeskorith eller

vdi noger maade formynskith. In cuius rei testimonium presentes literas sigilli conuentus nostri et ffraternitatis impensione fecimus commvniri. Datum Præstø anno domini millesimo quingentesimo quarto die exaltacionis sancte crucis etc.

Orig. paa Pergament med vedhængende Segl i Rigsarkivet. Bag-paa findes skrevet:

Om Beldringe kirche at were tiil Præstø closther Ste Antonlus.

7.

Jeck Erick Dao, Canick wdii Lundh, bekender meth thette myth opne breff, wdij panth at haffwe en gardh for tw hwncret marck danske penninge, et hundred marck danske hvide oc eth hwncret marck søslinge, aff hederlig oc reenliffueth mand, mester Hans Atzersen, prior oc forstander til Sancti Anthonij closter wdij Præstø wdii Roskillde byskops styckt, oc brødre, menige conuentz samme sted, huilcken for^{ne} gard liggendis ær wdii Malmø, westenn op tiil Jorgen Mynters gard, meth all for^{ne} gardz rette tiilhøringh wdii lengd oc bred, som hand nw begreben ær, at nyde, bruge oc beholle for et friit oc alt brugeligt panth, med szaa skell, wijkord oc forradh(!), ath nar for^{ne} mester Hans, prior i for^{ne} closter, eller samme closters menigh conuent løste oc wylle for^{ne} gard egenløsse aff meg eller mynæ arffuinge for for^{ne} swm pennyge, tw hwncret danske marck, thet ennæ hwncret marck danske hvide, som forskreffuet staar, oc thet andre hwncret marck søslinge eller anden mynt penninge, szom then tiid geffue oc genge ære wdii Danmarck, Taa skal for^{ne} gard være them aff mæg eller mynæ arffwinge wbehindreth for wdhen all giensiellsze, hielperæde eller hindher ath giøre eller giøre lade ther emod wdii nogher maade. Tog met soo skæll, at hwes for^{ne} gard findis tha forbedret aff meg eller mynæ arffwinge wdij bygnyngh eller annen byes wdgyffth, thaa skall thet meg eller mynæ arffuinge betallis aff for^{ne} prioribus eller conuent, efter theris breffs lydellsze oc dannæ mentz syellsze. Till ydermere wesse oc bedre forwaring hengher ieg myth indsegle netheu thette myth obne breff met flere dannæ mentz indsegle, som ære mester Oluff Hack oc mester Per Laurssen, canicke wtij

Lundh. Skreffuet y Malmø anno domini mdxxvij, Sancti Petri dag ad cathedram.

Orig. paa Perg. i Rigsarkivet. Det tredie af Seglene er faldet af.

8.

Alle mend thette breff see heller høre læse, helsse wy broder Rasmus Lauritzen, tilsynsmand, til troed aff alle brødrene vdthi Sancti Anthonii closter vdthi Prestøø, evindeligh meth Gudt. Kundgiøre wy for alle nærværendes och kom-mendes, thet wy alle samdrechtelige wedderkender ooss meth thette wort obne breff, at haffue sold och affhend en aff closters gaarde for stoor tragh och nød, som ooss och closter offuerfalden er, och synderlig i thenne tydt, fra ooss och alle closters effterkommere, priores och brødere i fornefte sancti Anthonii closter i Prestøø, [til] erligh welbyrdig och strenge Ridder Her Henrik Gøye, vor kereste nadigste Herris, Konning Frederichs, Embitzmand paa Wordingborgh, och hans rette arffvinge, for penninge, ware och fuld werdt. Hvilcken for^{ne} gaard meth brede och lenge liggendes er synder i then lille Pilestrede vdthi Kiøpnehaffn, hvilcken brede och lenge i øster, wester, synder och nær, och nabo pa begge sider, redelig findis vdthi thet kiøbebreff, som here nu er tilstede, som wy haffue haft aff renliffuit Mand Her Gregorio, szom for^{ne} closter och brødere finge samme gaard vdaff, som breffuet klarlig lyder och i segh scriffuer, meth alt for^{ne} gaardz rette tilhørelsse, hws och iord, brede och lenge, vp och neder i alle made, szom hand nu indhegnet och begreben er, meth alle the breffue och rettighed, som wy brødere i for^{ne} closter here tyll dags haffue haft och bruget oss och closter tiill gaffn och nytte, och aldeles inthet vndertagen aff gaard heller grund i nogen made, tyll ewindeligh eye eyeschullendes. Och kendes wy ooss, for^{ne} brødre, fuldt och alt [at] haffue fonget och vppeboret penninge och gode ware effter wore gode nøye och samtycke aff for^{ne} Henrich Gøye for for^{ne} gaard och bolig, sa at wy tacke hannem alle¹⁾ huer vdthi sin sted for gode bethaling; thy beplicte wy ooss, for^{ne} brødere, at fry hemle

¹⁾ Dette Ord mangler i Gl. kgl. Saml. 2487. 4.

och tilstaa for^{ne} strenge Ridder Her Henrich Gøye och hans arffuinge for^{ne} gaard och grund for huer mandtz hinder och gensigelse, som her effther paathale kwnde i noget made. Till ythermere windnisbyrd och bedre forwaringh, at saa sandingen er, som forskreffuet stander, henge wy wort conuentz Insegel meth flere Dannemendtz som wy ther tyll bedendes worder, først och nest Conuentetz, meth broder Rasmusses Insegel, meth erligh och welbyrdigh mandtz Claus Eggertssens till Elmelund¹⁾, Hans Schriffuers Borgemesters vdthi Wordingborgh och Morten Blockes Burgemesters vdthi Præstø Insegel, hengendes forneden thette wort obne breff, szom giffuet och schreffuet er i for^{ne} sancti Anthonii closter i Præstø sancti Johannis Baptiste dagh Anno Dñi M. D. XXXII.

Afskrifter i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 604 k. Fol. og Gl. kgl. Saml. 2487. 4. Den første Afskrift har følgende Paategning: *Sigillum Olai (!) Eggeridæ temporis injuria periit, cætera adhuc sarcta tecta, quæ inter Sigillum Conventuale majusculum Stⁱ Anthonii imagunculam refert, circa quam legitur, reliquis oblitteratis: S. Fratrum . . . , in Presto. I Pontoppidans Orig. Hafn. S. 216 Not. er Indholdet af dette Brev angivet, men med det urigtige Aarstal 1531, hvilket Aartal fra Pontoppidans Skrift er gaaet over i min Bog, Khvns Kirker og Klostere, S. 375.*

9.

Biørn Kaass

Fick breff at schulle lade neder thage thet øde Closter wdj Præstøe saa ner som til Kirken, oc at lade sette thømeret for seg, oc stenene renhugget ocsaa for seg wdj en hob, til Ko. Mattz. behoff; thesligeste at forordinere en thro karl til, som schal agte, at ther intet aff forkommis. Actum Frederichsborg thend 16 Feb. a^o Lxij.

Tegnelse over alle Lande VII, 308 b.

10.

Palle Rosenkrantz fick Breff Jungshoffuet och Præstøes kircke och noget andett anrørendes.

Christianus 4.

W. G. T. Wide, effter som wi naadigst forfarer om Jungshoffuet och Præstøes Kirckis Bygnings fornødenhed, da

¹⁾ Gl. kgl. Saml. 2487. 4 har her: Elmelund. (Begge Former brugtes.)

er wi naadigst thill fridz, att naar den paabødne Christiansstads Kirckis skatt och vdleg aff Kirckernis Indkom der udj ditt Leen er fra thagen, at da for^{ne} Jungshoffuet och Prestøe Kiercker aff de andre Leenens Kirckers Rest, som best formue haffuer, maa forbedris, dog att de siden aff deris egen Indkomme wed magt holdis. Och wille wi naadigst, att Skibinge Kircke skall her effter med sin Indkomme hielpe paa Prestø Kiercke, naar den en gang er forferdiget, saa de begge kand bliffue ved lige holden. Belangende Jungshoffuet, da erachte wi naadigst, att den med fast mindre, end Antegnelsen formelder, kand repareris, huor for du med Kierckewergerne skalt haffue flichtige och nøye Indseende, att all wnødig bekostning forbigaaes och saa widt mueligt ersparis. Dernest paa Beldring och de andre Ladegaarde, som du vdj och vnder Leenet haffuer och oss giører Regenskab aff, skaltu paa huer udj seer lade indlegge gode Leffuegies, de fleste mueligt, i lige maade Kalkunsche Høns. Hues du derfor giffuer, kand du haffue dig thill Regenskab att føre. I lige maade skaltu i for^{ne} Ladegaarde lade giøre Dueslag, och der paa holde Kircke Duer. (Resten handler om Ansættelse af en Skovrider). Hafniæ 25 Febr. 1622.

Sjælandske Tegnelser XXII, 22.

11.

Af følgende Breve findes i Kallske Saml. 471. 4to Afskrifter med Mag. Peder Winslows Haand (døde som Sognepræst i Præstø 1705).

1. Kong Erik tilstaar Bymændene i Præstø alle de Friheder og Privilegier, som hans Forgjængere havde indrømmet Borgerne i Roskilde. Dat. Wordingborgh Anno Domini millesimo quadringentesimo tertio, feria sexta proxima ante Domnicam Invocavit, Regni nostri anno [VIII].

2. Kong Christiern „tager og undfaar Borgemestere, Raadmænd, Borgere og Menighed i Præstø og alt deres Gods udi sin kongelige Værn, Hegn, Fred og Beskjærming“, og stadfæster alle de Privilegier og Friheder, som tidligere Konger af Danmark havde tiistaaet dem. Dat. Castro nostro Stegeborgh feria quinta Anno domini millesimo qua-

dringentesimo quinquagesimo, anno vero regnorum nostrorum Dacie tertio et Norvegie secundo.

3. Kong Hans „gjør alle vitterligt, at vi af vor sønderlige Gunst og Naade, vore kjære Undersaatter, Borgere i Præstø, til Bedste og Bestand, undt og forlenet [have] og med dette vort aabne Brev unde og forlene dem vort og Kronens Leje paa Falsterbode, som strækker sig i Længde fra de Tydskes Fed og saa udi Stranden, og udi Brede fra Ny Køgnis (!) Borgeres Leje og indtil Jungshoveds Leje; dette forskrevne Leje at have og beholde til evig Tid, og bygge deres Boder der paa om Høsten, og lægge deres Skibe og Skuder der udenfor imellem det og Revlen, og give og gjøre os deraf vor Rettighed, som gammel Sædvane er og været haver. Thi forbyde vi alle indlændiske og udlændiske forskrevne vore Borgere her imod paa forskr. Leje og Havn imellem det og Revlen at hindre eller hindre lade, umage eller noget Forfang at gjøre i nogen Maade, under vor Hyldest og Naade. Givet paa vort Slot Kjøbenhavn Sancti Mauricii Dag Aar efter Guds Byrd Mcdxc paa det niende“.

4. Kong Hans „giøre alle witterligt, at paa det Messen og Guds Tjenesten, som Skomagerembed udi vor Kjøbsted Præstø optaget og holdet haver for sancti Nicolai Alter udi Præstø Kirke, maa og skulde ved Magt blive, opholdes og formeres, saa og af vor sønderlig Gunst og Naade, vore kjære Undersaatter i forskrevne Skomagerembed i Præstø, som nu er og her efter kommendes vorder, til Gode og Bestand, have vi undt og tilladt, og med dette vort aabne Brev unde og tillade, at de her efter maa og skulle have, nyde, bruge og beholde denne Skraa, Lag og Privilegie, som dette vort Brev underhængt er, udi alle sine Ord, Artikler og Punkter, som samme Skraa indeholder; dog med saadant Skjel, at hvilken af forskrevne Embed udi Præstø, som forgjør sig imod anden i Embed med Ord eller Gjærning, han skal derfor bøde imod Laget, Gildebroder og Gildesøster, efter som forskrevne Skraa indeholder, og derudover imod os, som det sig bør af Rette; og skulle Oldermændene udi forskrevne Lag tilsige vor Foged der i Byen, naar nogen Bøde faldendes vorder udi deres Embed, at vor Rettighed ikke forties. Og skulle vore Under-

saatter i forskr. Embed her efter sælge Sko og Støvle for redelig Værd, som de „tøye“ kunne. Forbyndes (etc.). Givet paa vort Slot Vordingborg første Advents Søndag Aar etc. Mdx.“

5. Kong Christian „gjør alle vitterligt, at vi af vor sønderlige Gunst og Naade, saa og paa det vore elskl. Borge-mestere, Raadmænd og menige Borgere, som bygge og bo udi vor Kjøbsted Præstø, kunde blive ved deres Næring og Bjering, have vi bevilget, fuldbyrdet og samtykt, og nu med dette vort aabne Brev bevilge, fuldbyrdet og samtykke alle de Naader, Friheder og Privilegier, som forskr. vore Undersaatter af Præstø af fremfarne Konninger i Danmark naadeligen undt og given ere, ved deres fulde Magt at blive ved alle deres Ord, Punkter og Artikler, som de i alle Maade udviser og indeholder, dog saa at dersom der findes nogen Artikler udi samme Privilegier, som os, vort Rige Danmark og vore Undersaatter er besværligen, da ville vi med vort elskl. Danmarks Riges Raads [Raad] Fuldmagt have dennem at forandre og remedere, efter som de kunne være os og vore Undersaatter lideligen og taaligen. Thi forbyde (etc.). Givet paa vort Slot Jungshoved Onsdagen næst efter S. Margrete Dag, Aar etc. Mdl. Under vort Signet. De mandato Joh. Fris, Kansler“.

12.

Palle Rosenkrantz fick breff Beldringe Prestegaard anlangendis.
Christianus 4.

W. G. T. Wi bede dig och ville, att du der under Lehnitt vnder Beldringgaards auffling lader annamme Prestegaarden i Bieldring, och handler med Presten der paa, huad hannem aarligen kand giffues for samme gaardz affuel, thiende, offer och allt andett, hannem affgaar for bemelte byes och hans gaards nederbrydelse, huilckett hannem aarligen siden aff Wordingborg Slott skall maa giffuis, indtill Beldringe och Bursøe¹⁾ Sogener kand annexeris, hvorom du dig med færdeligst emod oss skall haffue att erklære; desligeste ochsaa huorledes du eragter best wederlag att kunde skee for det Degneboell i forb^{te} Beldringe Sogen, som wi udi lige made

¹⁾ D. e. Baarse.

der under auffuelen naadigst wille haffue annammett och brugt; dernegst ochsaa huad wederlag i andre tiender der omkring eller anderledes der kand skee communitet udi Kiøbinghaffn, for hues dennem affgaar aff tienden i forsk^{ne} Beldringe Sogen¹⁾. Huilcken din erklering om disse punchter du vdi vor Cancelley med førderligst kand indskicke. Der med etc. Friderichsborg den 30 Aprilis Anno 1622.

Sjælandske Tegnelser XXII, 59.

13.

Ernst Normand, Palle Rosenkrantz och D. Hans Resener fick Breff, Beldringe och Bursø sogner att annexere, anrørendis.

Christianus 4.

W. G. T. Wider, at efftersom wi naadigst haffuer for gott anseett, att Beldring och Bursø Sogner skulle tillsammans annexeris, dett første it dennem kunde vacere: da bede wi Eder och wille, att I görer Eders fid till, att en aff Sognepresterne paa enten aff forbe^{te} steder kunde i Anderschoff eller Wor-dingborg lehn bliffue hedenkaldett och bekomme nogen anden god Leilighed, naar noget Sogn der i enten Lehnene vorder ledigt, och vnge effterlatte Encker och anden saadan Leilighed dett icke forhindrede, paa dett samme tuende forbe^{te} Sogner kunde sidenn aff en Sogne Prest betienis. Dermed etc. Friderichsborg 30 Apr. 1622.

Sjælandske Tegnelser XXII, 58—9.

¹⁾ Det synes at have varet en rum Tid, inden denne Sag kom i Rig-tighed. I alt Fald findes der i Rigsarkivet en Forestilling af 17. Jan. 1631 fra Kommunitetets Forstander, Dr. Thomas Fincke, til Kancelliet angaaende Beldringe Kongetiende, der (ved Fr. II's Fundats af 1569) var tillagt Kommunitetet.